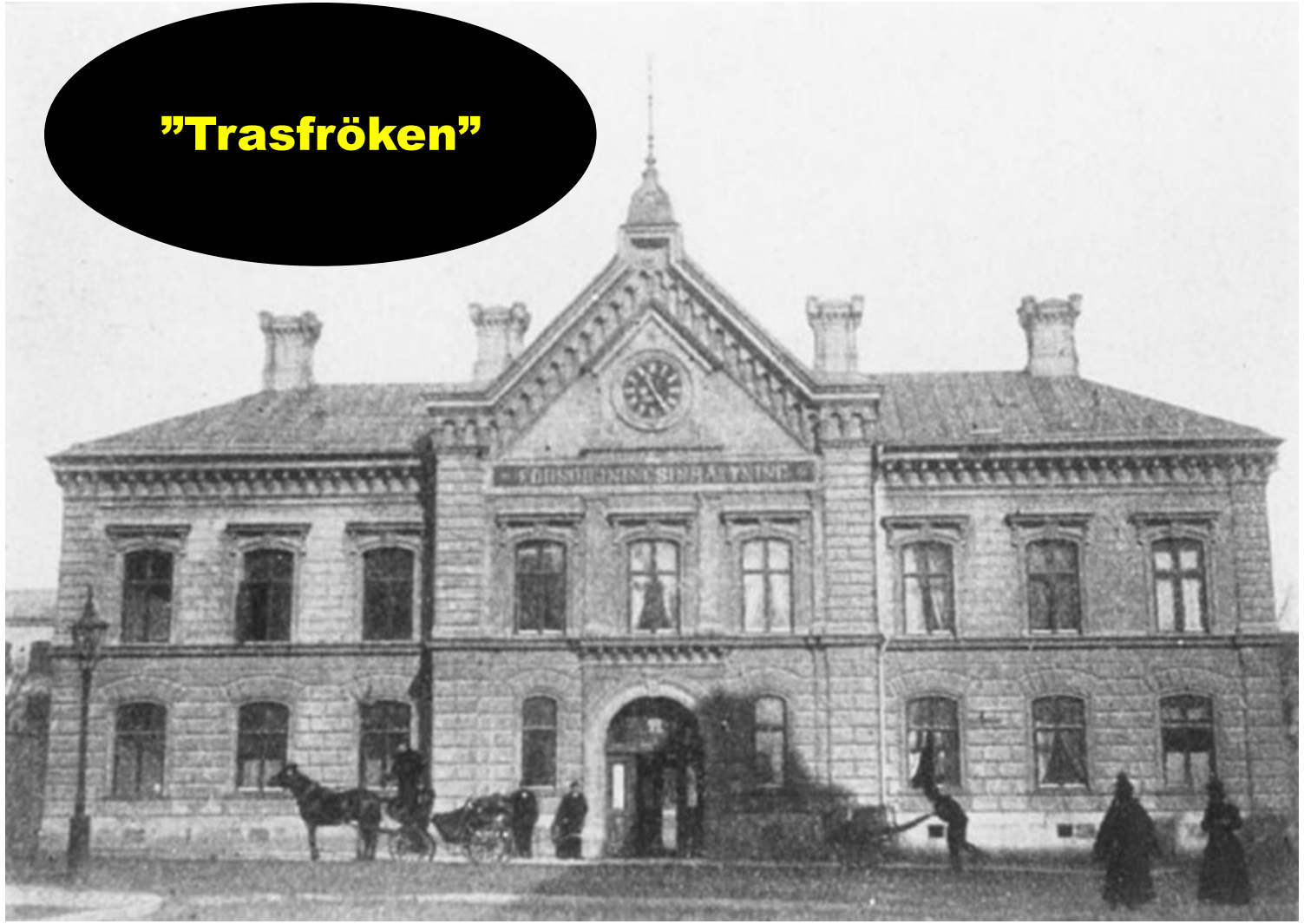

Allmänna försörjningsinrättningen
Stockholm

Brottsligt att vara fattig

Stadsmuseet i Stockholm

Allmänna försörjningsinrättningen, Fleminggatan 22

Allmänna försörjningsinrättningens, Grubbens, porthus. Porthuset var huvudentrén till området och ritades av P E Werming. Grubbens försörjningsinrättning kunde ta emot upp till tusen "hjon". Bland dem fanns både gamla, sjuka, sinnessjuka, yrkestiggare och arbetsoförmögna.

Augusta Dorothea Eklund dog utfattig

Augusta Dorothea var en fattig och hemlös stockholmare i slutet av 1800-talet. Året runt gick hon klädd i samma gamla trasiga kläder, och kallades "Trasfröken". När hon dog skickade fattighuset hennes kropp till Karolinska institutet för forskning.

Augusta Dorothea Eklund var en välkänd profil på Stockholms gator i slutet av 1800-talet. Hon gick omkring klädd i trasor och sålde knappnålar. Året runt gick hon klädd i samma kläder och kallades Trasfröken. Det ryktades att Augusta i sin ungdom hade varit tillsammans med en ung man från en fin familj och att hon hade blivit sjuk av hjärtesorg när relationen tog slut.

Augusta Dorothea arresterades för hemlöshet

Den 4 november 1895 greps hon av polis och togs in på Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning på Kungsholmen, Grubbens gärde. På nyårsafton samma år dog Augusta Dorothea av hjärtmuskel- och luftrörsinflammation. Hon blev 69 år gammal.

Den döda kroppen togs till forskning

Den 3 januari 1896 skickades Augusta Dorotheas kropp till Karolinska Institutet för att användas för forskning. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet överlämnade fattigvårdsinrättningarna kroppar från de som dött till bland annat Karolinska institutet och Uppsala universitet. Det var ett sätt att få fler kroppar till forskning och samtidigt spara in på kostnaderna för att begrava de intagna som inte hade anhöriga som kunde betala begravningen. De som togs in på inrättningarna visste troligen ingenting om detta och hade inte lämnat sitt medgivande.

Det var ett brott att vara hemlös

Arbets- och försörjningsinrättningarna i Stockholm öppnade under 1800-talet. Hit kom fattiga, gamla, sjuka och hemlösa människor, som inte kunde försörja sig själva och inte hade någon annan som tog hand om dem. Lösdriverilagstiftningen från 1885 gjorde det möjligt att döma alla som saknade bostad eller arbete till tvångsarbete.

När trasfröken Augusta Dorothea tas in på Allmänna Försörjningsinrättningen, 1895

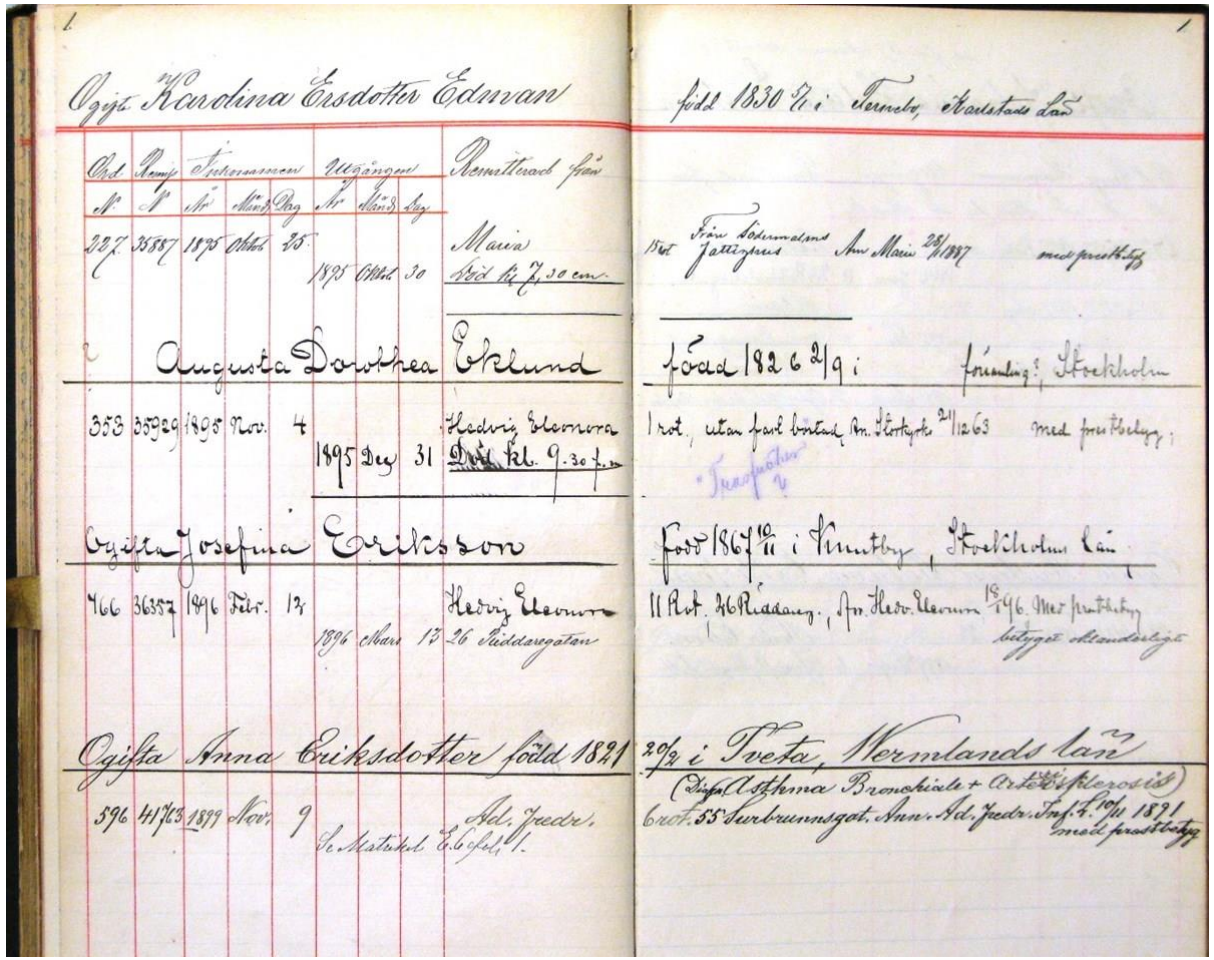

Augusta Dorothea Eklund är en av alla de fattiga och utsatta människor som var intagna på Stockholms stads Allmänna Försörjningsinrättning och vars kvarlevor översändes till Karolinska institutet KI. På KI hamnade många fattiga människor efter döden och deras kroppar dissekerades och användes för forskning. De intagna på försörjningsinrättningen ansågs inte ha några rättigheter och det behövdes inget godkännande från dem själva för att få använda deras kroppar efter döden.
I Stockholms stads Allmänna Försörjningsinrättnings inskrivningsliggare, kan du se Augusta Dorotheas namn och att hon var född den 2 september 1826. Hon togs in den 4 november 1895, och hon dör den 31 december samma år. I en kolumn till höger ser du att hon var bostadslös samt att någon, troligtvis i efterhand, har gjort en notering med blått bläck där det står ”Trasfröken?”

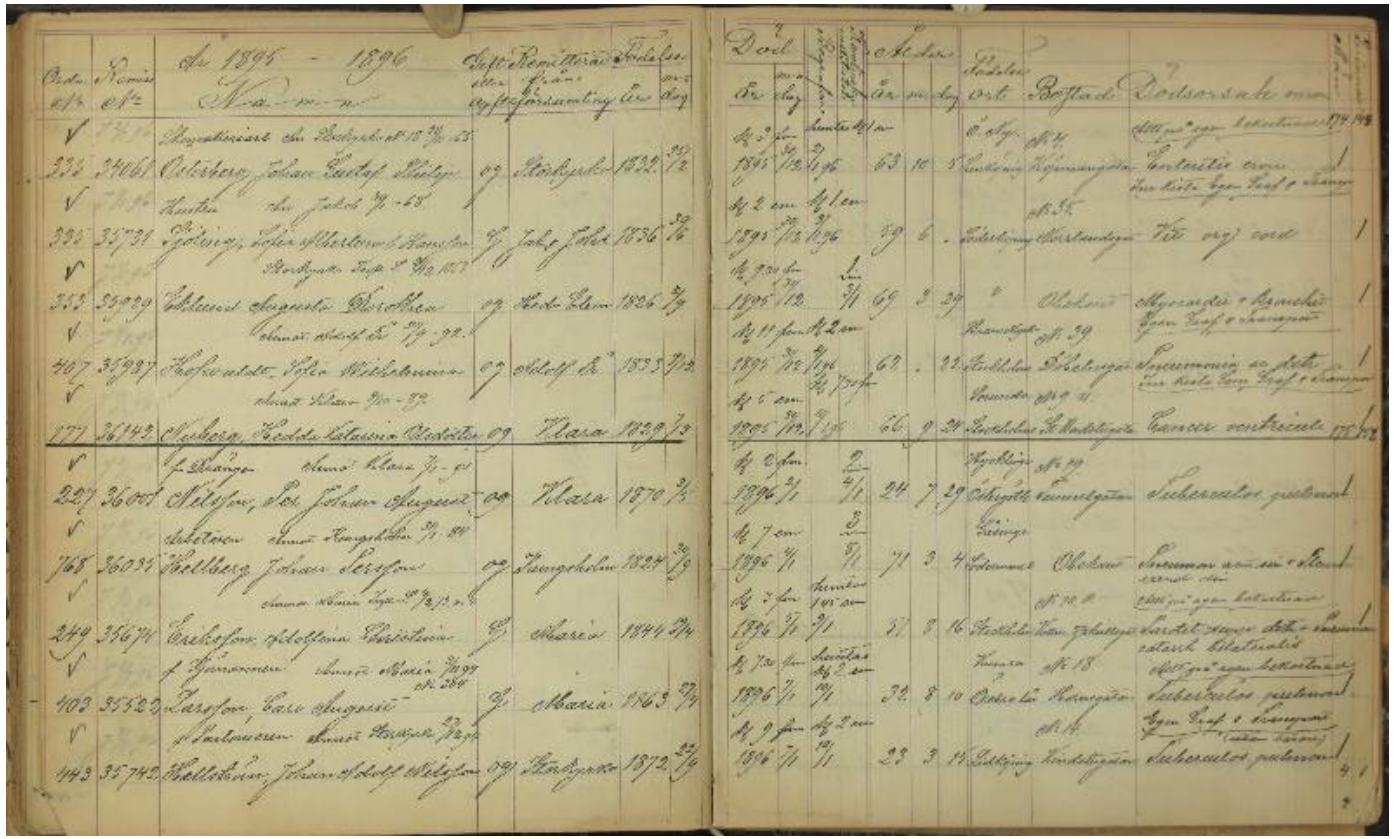

Augusta Dorotheas kropp skickas till Karolinska institutet 1896

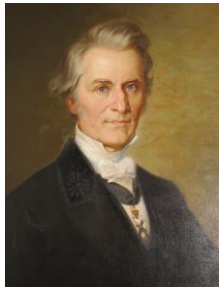

Anders Adolph Retzius, född 13 oktober 1796 i Lund, död 18 april 1860 i Stockholm, var en svensk anatom och etnograf.

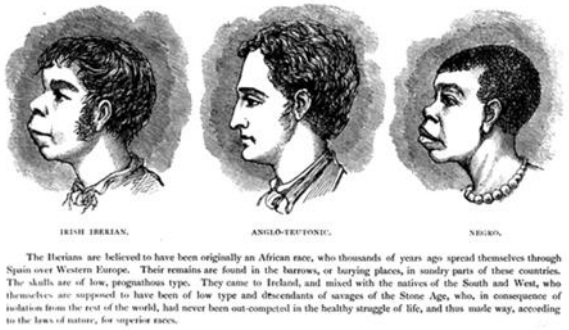

The Iberians are believed to have been originally an African race, who thousands of years ago spread themselves through Spain over Western Europe. Their remains are found in the barrows, or burying places, in sundry parts of these countries. The skulls are of low, prognathous type. They came to Ireland, and mixed with the natives of the South and West, who themselves are supposed to have been of low type and descendants of savages of the Stone Age, who, in consequence of isolation from the rest of the world, had never been out-competed in the healthy struggle of life, and thus made way, according to the laws of nature, for superior races.

Augusta Dorothea var välkänd i Stockholm, framförallt för sin klädsel som bestod av gamla trasor som hade satts ihop med nålar. Hon kallades därför för Trasfröken. Efter bara några månader på Försörjningsinrättningen dog hon, 69 år gammal.

Hennes kropp skickades till Karolinska institutet KI för dissektion. Här hamnade många fattiga människor efter döden och deras kroppar dissekerades och användes för forskning. Bl.a. gjordes olika mätningar av de dödas kranier. Skallarna har bevarats och de stora kraniesamlingarna, som användes av bl.a. Anders Retzius och Gustaf Retzius, uppmärksammades i Dagens Nyheter i ett flertal artiklar under vintern och våren 2015.

Herman Lundborg, Rasbiologiska institutets första chef.

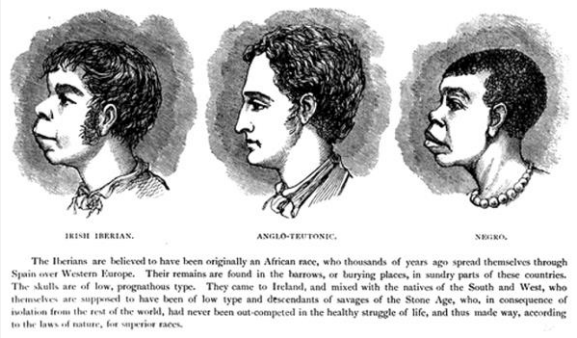

Institutet hade till sin officiellt angivna arbetsuppgift att rasbiologiskt genomforska Sverige genom att studera olika släkters och andra befolkningsgruppers livsbetingelser och utvecklingsmöjligheter, att klarlägga såväl det biologiska arvets som miljöns betydelse för individer, släkter och folk, samt att utreda sjukdomars och normala mänskliga egenskapers ärftlighetsförhållanden.

Statens institut för rasbiologi (Rasbiologiska institutet, även förkortat som SIFR) i Uppsala började sin verksamhet 1922 i syfte att erhålla en vetenskaplig grund för rashygieniska åtgärder och var administrativt fullt självständigt till 1958. Redan 1909 hade Svenska sällskapet för rashygien bildats. I styrelsen satt Wilhelm Leche, ordförande; Olof Kinberg, vice ordförande och Vilhelm Hultkrantz, sekreterare med flera. Under 1920-talet blev den så kallade degenerationsfaran – den förmenta försämringen av folkmaterialet och "förgiftandet av samhällskroppen" ett svenskt debattämne. Man oroade sig för att människor med "sämre" egenskaper fick fler barn än människor med "rätt" ekonomisk, social och kulturell bakgrund och att det svenska folket på sikt skulle få vad som ansågs vara sämre egenskaper. År 1958 ersattes institutet av Institutionen för medicinsk genetik vid Uppsala universitet som övertog verksamheten. De sista doktoranderna vid institutet för rasbiologi blev läkarna Gunnar Smårs, Sture Rayner och Lars Beckman.

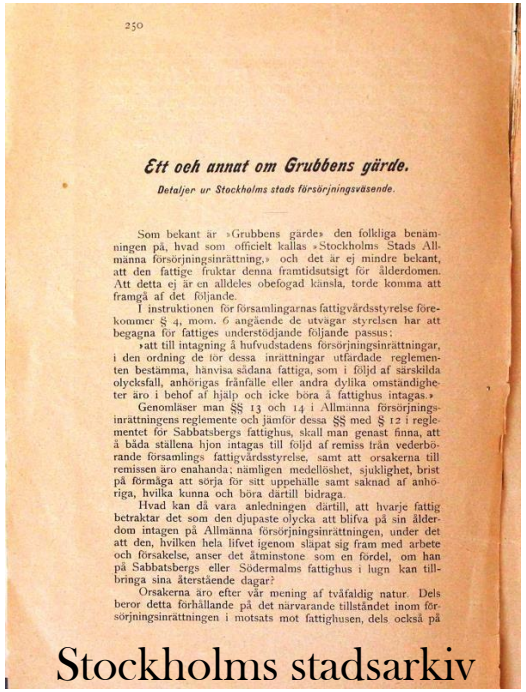

250

Ett och annat om Grubbens gärde.

Detaljer ur Stockholms stads försörjningsväsende.

Som bekant är »Grubbens gärde» den folkliga benämningen på, hvad som officielt kallas »Stockholms Stads Allmänna försörjningsinrättning,» och det är ej mindre bekant, att den fattige fruktar denna framtidsutsigt för ålderdomen. Att detta ej är en alldeles obefogad känsla, torde komma att framgå af det följande.

I instruktionen för församlingarnas fattigvårdsstyrelse förekommer § 4, mom. 6 angående de utvägar styrelsen har att begagna för fattiges understödjande följande passus:

»att till intagning å hufvudstadens försörjningsinrättningar, i den ordning de för dessa inrättningar utfärdade reglementen bestämma, hänvisa sådana fattiga, som i följd af särskilda olycksfall, anhörigas frånfälle eller andra dylika omständigheter äro i behof af hjälp och icke böra å fattighus intagas.»

Genomläser man §§ 13 och 14 i Allmänna försörjningsinrättningens reglemente och jämför dessa §§ med § 12 i reglementet för Sabbatsbergs fattighus, skall man genast finna, att å båda stallena hjon intagas till följd af remiss från vederbörande församlings fattigvårdsstyrelse, samt att orsakerna till remissen äro enahanda; nämligen medellöshet, sjuklighet, brist på förmåga att sörja för sitt uppehälle samt saknad af anhöriga, hvilka kunna och böra därtill bidraga.

Hvad kan då vara anledningen därtill, att hvarje fattig betraktar det som den djupaste olycka att blifva på sin ålderdom intagen på Allmänna försörjningsinrättningen, under det att den, hvilken hela lifvet igenom släpat sig fram med arbete och försakelse, anser det åtminstone som en fördel, om han på Sabbatsbergs eller Södermalms fattighus i lugn kan tillbringa sina återstående dagar?

Orsakerna äro efter vår mening af tvåfaldig natur. Dels beror detta förhållande på det närvarande tillståndet inom försörjningsinrättningen i motsats mot fattighusen, dels också på

Stockholms stadsarkiv

Gustaf af Geijerstam - "Ett och annat om Grubbens gärde" 1896

Författaren och debattören Gustaf av Geijerstam skriver om ett besök på Allmänna försörjningsinrättningen, Grubbens gärde kallat, 1896
Allmänna Försörjningsinrättningen var en uppsamlingsplats för åldersstigna, arbetslösa, hemlösa och sinnessjuka stockholmare som vare sig fattigvården eller den ordinära sjukvården ville ta hand om. Allmänna försörjningsinrättningen lade ned sin verksamhet 1922 och delar av verksamheten överfördes då till det nyinrättade S:t Eriks sjukhus. Ett utdrag från Geijerstams text

"*Själfva byggnaden är stor, och logementen liknar hvarandra i den grad att den, som första gången gör ett besök där, skall ha ganska svårt att i minnet skilja den ena lokalen från den andra. Vi gå emellertid in i det första, det bästa, och finna ett långt, smalt rum, som är fullsat af tvänne rader med sängar. Den första förnimmelsen träffat luktsinnet och är af den art, att vi afstå från en detaljerad redogörelse. Sängarna äro emellertid placerade en och en, eller två och två, städse med ett mellanrum, som är det minsta tänkbara. Lakanen äro i hög grad orena, och de s.k. täckena bestå af ett slags tunna filtar af s.k. Boråsväf. Nästan alla bäddar äro upptagna af liggande karlar, som vid vårt inträde ej rest sig upp, utan med en slö likgiltighet betrakta de besökande. Högst få äro sysselsatta med att läsa i någon bok eller tidning, de allra flesta ligga där utsträckta, hängifvande sig åt den enda njutningen, hvilken synes stå dem till buds: sömn eller det slags dvala, som liknar sömnen.*"